

Martina Čanaki
Sandra Visković
Anđelko Ivanjko

ORIJENTACIJSKE VRIJEDNOSTI I TREND RAZVOJA REZULTATA EKSPLOZIVNE SNAGE TIPa BRZINE

1. UVOD I PROBLEM

Planiranje, programiranje i kontrola rezultata odgojno-obrazovnog rada temelji se na precizno određenim ciljevima nastavnog procesa. Za normalnu provedbu zacrtanih ciljeva nastavnog plana, vremenska i materijalna ograničenja moraju se svesti na minimum.

Svaka motorička sposobnost, pa tako i eksplozivna snaga tipa brzine, regulirana je odgovarajućim mehanizmima središnjeg živčanog sustava, koji njome upravljaju, a iste se povezuju se u određenoj mjeri i s drugim motoričkim sposobnostima. Brzina, iz tog razloga nije važna samo za sebe već i za razvoj drugih sposobnosti. Sposobnosti s višim koeficijentom urođenosti, treba ranije razvijati, već u najranijem djetinjstvu, jer njihov razvoj ranije završava (*Findak, Metikoš, Mraković, Neljak, 1996.*). Orijehtacijske vrijednosti i trend razvoja rezultata omogućuju kvantifikaciju, te mogućnost vrednovanja svake osobine i sposobnosti, pa tako i eksplozivne snage tipa brzine.

Cilj ovog rada je odrediti orijentacijske vrijednosti u testu bazične motoričke sposobnosti - trčanje na 20 metara s prolazima na 5 i 10 metara. Isto tako trend razvoja rezultata u odnosu na dob i spol učenika u predmetnoj nastavi osnovnoškolskog obrazovanja. Dobivene orijentacijske vrijednosti omogućile bi vrednovanje rezultata učenika, te analizu aktualnog stanja eksplozivne snage tipa brzine.

2. METODE RADA

2.1. UZORAK ISPITANIKA

Istraživanje je provedeno na uzorku od 126 ispitanika, odnosno 56 učenika i 70 učenica od V. do VIII. razreda osnovne škole Bartol Kašić I (Tablica 1.).

Tablica 1. Prikaz varijabli s aritmetičkim sredinama i standardnim devijacijama po razredima i spolu

	M5 (n=21)	Z5 (n=18)	M6 (n=11)	Z6 (n=16)	M7 (n=8)	Z7 (n=20)	M8 (n=16)	Z8 (n=16)
VIS (AS ± SD)	149,9±6,2	154,1±8,8	156,5±9,7	158,6±5,9	165,6±9,4	162,1±6,8	170,4±8,7	166,9±6,3
TEZ (AS ± SD)	42,9±6,7	46,5±10,5	47,1±7,7	50,2±10,3	53,3±10,4	51,8±8,1	62,2±12,7	55,1±7,9

2.2. UZORAK VARIJABLI

Mjerenje je obuhvatilo ukupno pet varijabli. Dvije su bile iz područja antropometrijskih karakteristika, visina (VIS) i masa tijela (TEZ). Tri varijable procjenjivale su temeljem mjerenja pomoću fotostanica motoričku sposobnost i eksplozivnu snagu tipa brzine testom - trčanje na 20 metara (B20EL), te startna reakcija i brzina na 5 metara (B5EL) i startna brzina s prolazom na 10 metara (B10EL).

Sustav fotostanica, kao mjernog instrumenta, omogućava izrazito preciznu registraciju vremena koje je ispitaniku potrebno da stigne od točke A do točke B. Fotostanice djeluju na principu predajnika i prijemnika, gdje jedna iz para emitira signalni snop, a druga registrira njegov prijam. Sustav bilježi vrijeme proteklo od presijecanja jednog do presijecanja drugog infracrvenog snopa svjetlosti iz fotostanica. (*Krističević, Hraski, 1999.*)

2.3. METODE OBRADE PODATAKA

Dobiveni rezultati podvrgnuti su standardnim statističkim postupcima za izračunavanje osnovnih deskriptivnih parametara po svakoj dobnoj kategoriji: aritmetička sredina (AS), minimalna (MIN) i maksimalna vrijednost (MAX), te standardna devijacija (SD), a obrađeni su programom Statistica for Windows 5.0.

3. REZULTAT I DISKUSIJA

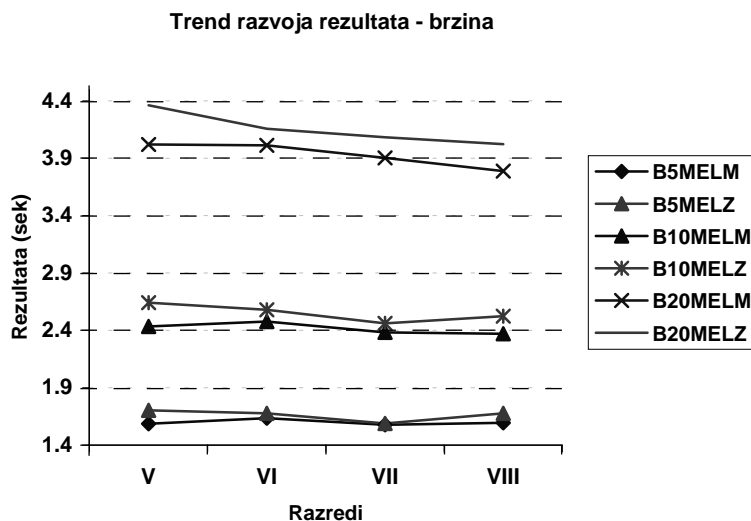
U tablici 1. prikazane su prosječne vrijednosti (AS), te prosječno kvadratno odstupanje (SD) postignutih rezultata testiranih učenika/ca za svaki razred i spol posebno. Vrijednosti rezultata dviju antropometrijskih mjera ukazuju na linearan rast u varijablama mase i visine tijela kroz razrede, odvojeno po spolu. Vidljivo je također da se učenice u u petom i šestom razredu znatno brže razvijaju, na što ukazuju vrijednosti visine i mase tijela. U sedmom razredu, razdoblju 12 i 13 godine, dolazi do izjednačavanja vrijednosti koje opisuju antropometrijske varijable, da bi u osmom razredu učenici bili prosječno viši i teži u odnosu na učenice. Razlog tome je jednostavan. Stvar je u etapama, razdobljima rasta i razvoja. Učenici u odnosu na učenice nešto kasnije ulaze u drugo razdoblje razvoja u visinu i treće razdoblje razvoja u širinu.

U tablici 2. prikazane su vrijednosti postignutih rezultata učenika i učenica po svakoj kategoriji, razredu. U testu promatrajući prostor **eksplozivne snage tipa brzine** koji je praćen parcijalno prolazima na 5, 10 i 20 metara, uočava se konstantnost trenda poboljšanja rezultata u oba spola bez značajnih prekida linearnosti, čak i u etapama ubrzanog rasta i razvoja. Potrebno je na početku analize rezultata napomenuti da su učenici, u testiranju motoričke sposobnosti brzine, u razdoblju od petog do osmog razreda u svim varijablama bolji u odnosu na učenice.

Tablica 2. Prikaz kretanja trenda rezultata - eksplozivne snage tipa brzine po spolu i po razredima

	M5	Z5	M6	Z6	M7	Z7	M8	Z8
B5MEL (AS±SD)	1,59±0,16	1,70±0,12	1,63±0,08	1,68±0,15	1,58±0,11	1,59±0,14	1,59±0,15	1,68±0,11
B10MEL (AS±SD)	2,43±0,19	2,64±0,13	2,48±0,17	2,58±0,19	2,38±0,12	2,46±0,13	2,37±0,17	2,52±0,20
B20MEL (AS±SD)	4,02±0,31	4,36±0,25	4,01±0,22	4,16±0,30	3,90±0,18	4,08±0,19	3,79±0,28	4,02±0,21

Vrijednosti kretanja rezultata između dva spola najmanjeg su raspona u razdoblju šestog i sedmog razreda. Ujednačeni parametri antropometrijskih varijabli (tablica 1.) ukazuju da upravo u tom razdoblju učenici “sustižu” učenice u rastu i razvoju, no kod učenica brži rast i razvoj u negativnoj je svezi s razvojem brzine u odnosu na učenike.

Prikaz 1. Grafički prikaz kretanja rezultata po razredima i spolu

Vidljiv je (prikaz 1.) trend razvoja vrijednosti rezultata eksplozivne snage tipa brzine. Analiza rezultata u varijablama B5EL i B10EL ukazuje na najmanje odstupanje s obzirom na spol. Vrijednosti oba testa, zasebno po spolu, ističu po jedan prekid linearnog porasta rezultata, koji se kod učenika događa u šestom razredu, razdoblju 11 i 12 godine, početkom ubrzanog rasta i razvoja, a objašnjava se naglim promjenama u antropološkim karakteristikama učenika (ubrzan rast distalnih dijelova u morfološkom prostoru, narušavanje koordinacijskih sposobnosti itd.). Učenice s prestankom poboljšanja vrijednosti rezultata prevladavaju u osmom razredu, u razdoblju 13 i 14 godine, kada dolazi do progresije porasta u masi tijela. Ne linearan

prirast rezultata u testovima startne brzine i startnog ubrzanja potpuno je sukladan karakteristikama biološkog rasta i razvoja muške i ženske populacije. Adaptacija motoričkih sposobnosti kasni s obzirom na morfološke promjene organizma.

Analizom kranjeg rezultata na 20 metara, uočena je konstantnost trenda napretka rezultata s porastom starosne dobi, bez prekida linearnosti kod učenika i učenica. Razlika rezultata s obzirom na spol najveća je u upravo u ovoj varijabli, s jedne strane zbog kontinuirano većeg udjela mišićne mase (npr. razdoblje 12/13 do 14/15 godina udio mišićne mase je 30% djevojčice, 35% dječaci, *Grosser, Starischka, 1998.*) i sposobnosti iskorištavanja sličnih kvaliteta u odnosu na spol. Učenice samo u razdoblju 11 do 13 godine, šesti i sedmi razred, vrijednosti rezultata u brzini trčanja (5, 10, 20 metara) u odnosu na učenike maksimalno umanjuju. Navedena pojava rezultanta je ubrzanog rasta u visinu, na čije se promjene organizam učenica prilagodio, dok se učenici tek prilagođavaju. Spomenuto razdoblje također karakterizira izjednačenost učenika i učenica u antropometrijskim karakteristikama.

4. ZAKLJUČAK

Analiza rezultata testova za procjenu motoričke sposobnosti eksplozivne snage tipa brzine učenika/ca ukazuje da gotovo sve vrijednosti poprimaju kontinuirano povećanje kroz razdoblje 10/11 do 13/14 godine, od petog do osmog razreda. Pritom, kontinuitet trenda poboljšanja rezultata pri varijablama prolaz na 5 i 10 metara minimalno gubi na linearnosti tijekom ulaska učenika i učenica u etapu ubrzanog rasta i razvoja, što ukazuje na veliku zavisnost rezultata mjerene sposobnosti i morfoloških mjera ispitanika.

Orijentacijske vrijednosti svrstane su po kronološkim kategorijama, da bi se pojednostavilo **usporedba aktualnih stanja u ovom prostoru**. Tako će sprega testiranja i kronološki kategoriziranih orijentacijskih vrijednosti zasigurno omogućiti pragmatičnu kontrolu stanja motoričke sposobnosti s ciljem kvalitetnijeg planiranja i programiranja odgojno-obrazovnog rada.

5. LITERATURA

1. Findak V., Metikoš D., Mraković M., B. Neljak (1996). Primijenjena kineziologija u školstvu. Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb.
2. Krističević T., Hraski Ž. (1999). Neke mogućnosti primjene fotostanica u dijagnosticanju sportaša. U: Trener i suvremena dijagnostika, Zbornik radova 8. Zagrebački sajam sporta (ur. Ž. Hraski, B. Matković) str. 51-56.
3. R.M. Malina, C. Bouchard (1991). Growth, maturation, and physical activity. Human kinetics Publishers, England.
4. M. Grosser, S. Starischka (1998). Das neue konditionstraining. Muenchen.